

IX. RÉSZ

A BÉKESZERZŐDÉSEK MEGALKOTÁSA

Írta: Dr. HORVÁTH JENŐ

Az új háború.

A történelmi példáktól eltérőleg a fegyverszüneti szerződések *nem a béke megalkotásának, hanem egy új háború megindításának képezték alapjait, mely a katonai háború befejeztével lefegyverzett népek és polgári lakosságok ellen vette kezdetét és azokat egyoldalú diktátumok elfogadására kényszerítette.*

Általános meglepetést keltett, hogy a várva-várt békekongresszus helyett az 1917 novemberben létrejött *versaillesi haditanács* (Foch marsall vezetése alatt) vette át a rendelkezést és hogy annak első rendelkezése Németország és Ausztria-Magyarország sokat szenvedett népeinek *katonai blokád alá helyezése volt*. Az élelmiszerek és gyógyszerek behozatalának eltiltása magában véve is katasztrófát jelentett; de ugyanilyen katasztrófának mutatkozott a forradalom és az általános anarchia; még a lefegyverzéssel párhuzamban a győzők oldalán hatalmas katonai erők vonultak fel, hogy a központi hatalmak belső és a hódításnak ellenálló erejét megdönthessék.

A francia vezérkar figyelme a németekre irányult, kiknek haderőit Hindenburg marsall rendben haza vezette és kiknek jelentékeny haderői állottak Romániában, honnan Mackensen lassú menetben és zárt sorokban igyekezett azokat haza vinni.

Az Ausztria-Magyarország felosztásában érdekelt köröknek, melyek a páduai fegyverszünetben terveik összeomlását látták, további törekvése oda irányult, hogy Magyarországot a forradalom tüzeinek felszításával erőtlenné tegyék, Mackensen hadseregét feloszlássák, Ausztria-Magyarországot az olasz érdekkörből, melybe a páduai fegyverszünet által került, a francia érdekkörbe vitessék át és a francia vezérkar segítségével a feldarabolást és Oroszország volt szövetségeseinek osztozkodását a páduai fegyverszünet végzései ellenére is kieroszakolják.

A francia katonai körök szívesen látták azt, hogy a Németország ellen felhasználta, de már összeomlott orosz hatalom szövetségesei és védencei Németország hátában a francia érdekek szolgálatában egyesülnek és *Tardieu*, a párizsi békekongresszus több bizottságának elnöke, megelégedéssel állapítja meg a békéről írt munkájában, *hogy javaslataikat és kéréseit Franciaország elfogadta és a magyar állam területéből bőségesen honorálta.*

Magyarország belső helyzete valóban szánalmas volt, mert a forradalmi kormány a rend fenntartásához és a határok védelméhez szükséges haderőt maga züllesztette szét. Külpolitikai tájékozatlanságában a további fegyveres beavatkozáshoz vezető lépést is maga tette meg akkor, midőn megbízottait Belgrádba küldötte és a páduai fegyver-

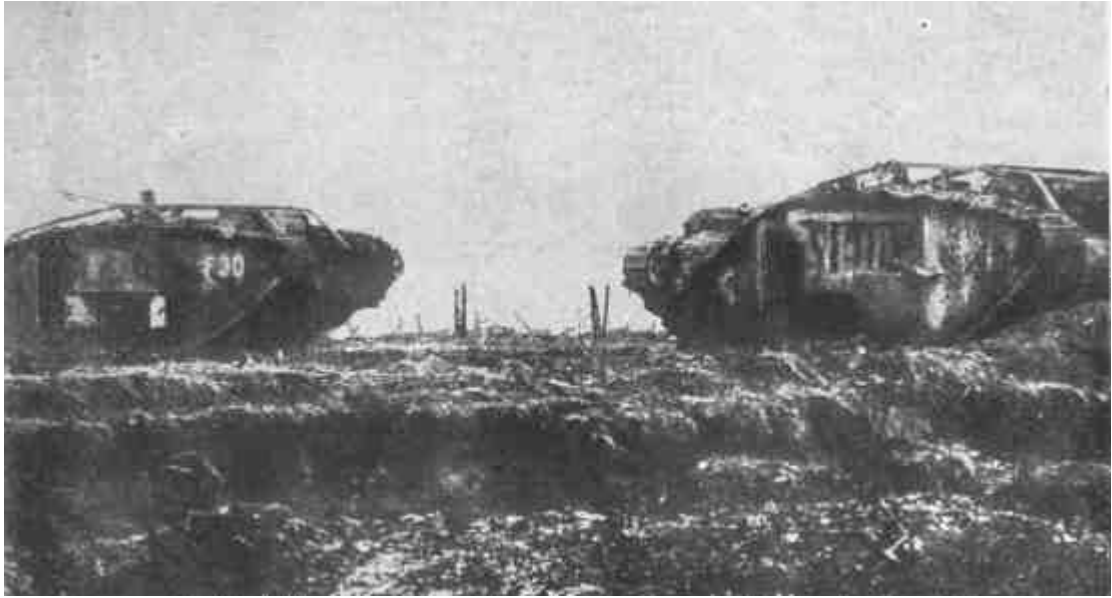
szünet helyett a maga részére új fegyverszüneti szerződést követelt. Eltekintve attól, hogy a páduai fegyverszünetről tudomással bírt és hogy annak feltételeit jóváhagyta, ily szerződés megkötése technikailag is lehetetlen volt. A balkáni haderők főparancsnoka, Franchet d'Espérey maga is megmondotta, hogy új szerződés megkötéséhez felhatalmazása nincs és nem is lehet, de attól nem zárkozható el, hogy a megjelentekkel katonai egyezményt kössön, mely a franciák javára Mackensen seregének lefegyverzését előmozdítja, így született meg a páduai fegyverszüneti szerződés (*traité d'armistice*) után a belgrádi katonai egyezmény (*convention militaire*), melyet a forradalmi kormány helytelenül fegyverszüneti szerződésnek tüntetett fel, holott annak a fegyverszüneti szerződéshez sem nemzetközi jogilag, sem pedig gyakorlatilag semmi köze sem volt. A franciák nyíltan megmondják, hogy azt csupán taktikai egyezménynek tekintették, mely lehetővé tette azt, hogy Mackensen hadseregét már Németországba érkezése előtt leszereljék és katonai értékétől megfoszthassák. Ezért helyezte az egyezmény a fősúlyt Magyarország vasúti hálózatának biztosítására és ezért folytatták a franciák a katonai műveleteket addig, amíg Mackensent fegyvertelenül elfoghatták.

Más szempontból tekintették a belgrádi egyezményt azok a kormányok, melyek Magyarország területéből részesedni óhajtottak, mert ők a francia beavatkozást Magyarország feldarabolására, egyes részeinek megszerzésére és anektálására igyekeztek értékesíteni.

A belgrádi katonai egyezményt *Misics* szerb ezredes szövegezte meg, ki Délmagyarországot szerb megszállás alá helyezte és e megszállás az egyezmény aláírásakor nagyjában már végbe is ment. Mivel a franciák előtt Mackensen hátraszorítása mindennél fontosabb volt, azért a Marostól délre fekvő megyéket *Misics* a románok érdekkörébe utalta át, melyen Mackensen seregének nem lehetett megállania. Később, a párizsi békekonferencián, a románok azt mondták, hogy rajok nézve a belgrádi egyezmény nem bír kötelező erővel, mert annak létrehozásában semmi részök nem volt. Ezt a kijelentést azonban *Bratianu* azért kockáztatta meg, mert Románia részére az egész Erdélyt, a Tisza balpartján elterülő Alföldet és az egész Bánátot, tehát az 1916 augusztus 17-i bukaresti titkos szerződés végrehajtását követelte, melynek feltételei alapján a háborúba beavatkozott.

A csehek *Versaillesben* igyekeztek a magyarországi fejleményekbe kapcsolódni és mivel a belgrádi egyezmény-megkötésénél ők sem voltak jelen, a végleges döntést *Versailles* részére törekedtek fenntartani. Azt mondták, hogy Magyarországon teljes anarchia uralkodik, amely rövidesen bolsevizmusba mehet át és hogy a magyar bolsevizmus ellen, mely a nyugati államokat is veszedelembe dönthetné, az egyetlen orvosság Magyarország északi vármegyéinek megszállása, Csehországnak és Szerbiának egy nyugatmagyarországi korridoron át való összekötése volna.

Ezzel a váddal voltaképen az olaszok ellen fordultak, kik a páduai fegyverszünetet megkötötték és akiknek e fegyverszünet biztosításáról is gondoskodniuk kellett; akik tehát egy magyarországi bolsevizmus kitöréséért a *Versaillesi* haditanács előtt felelősek

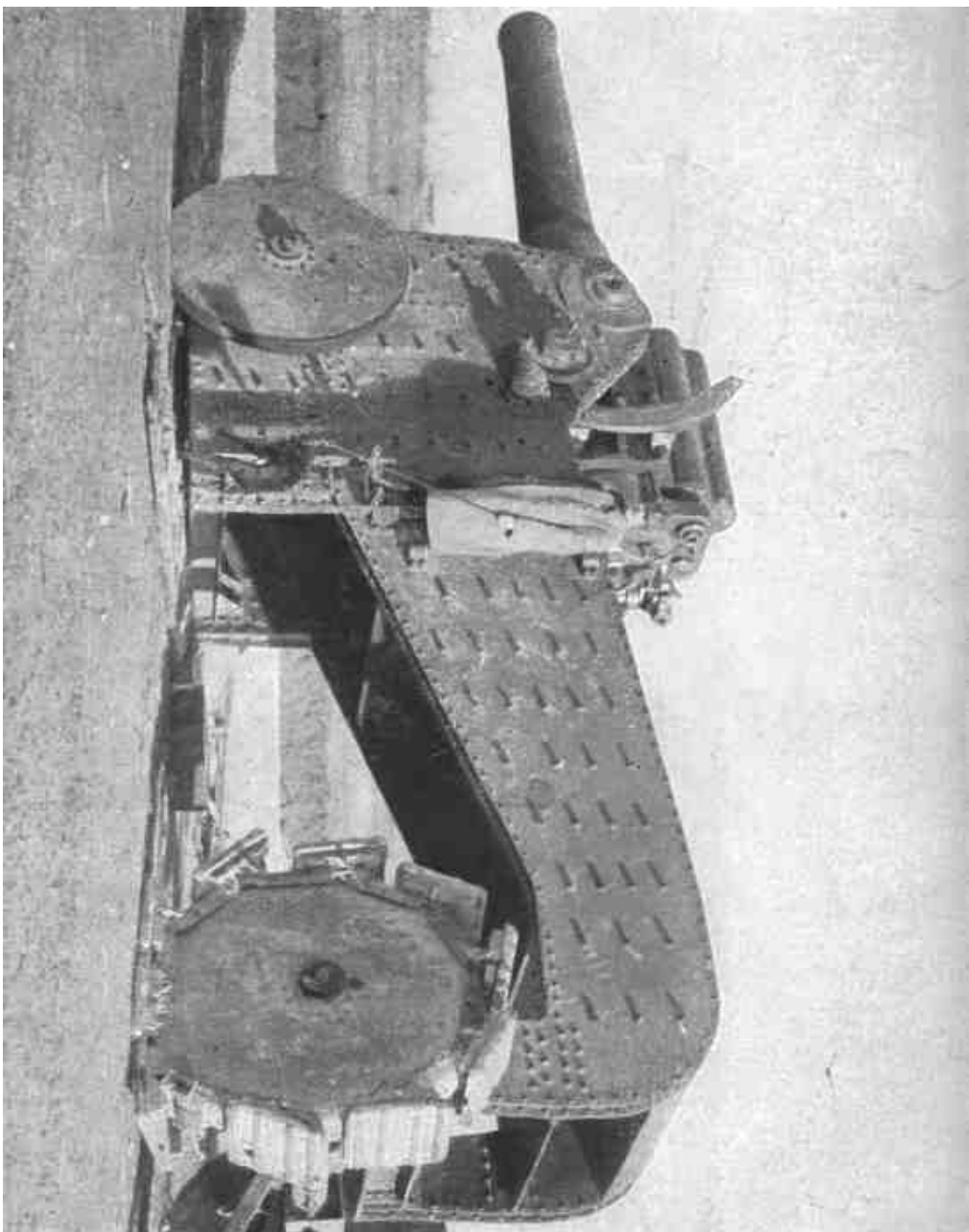

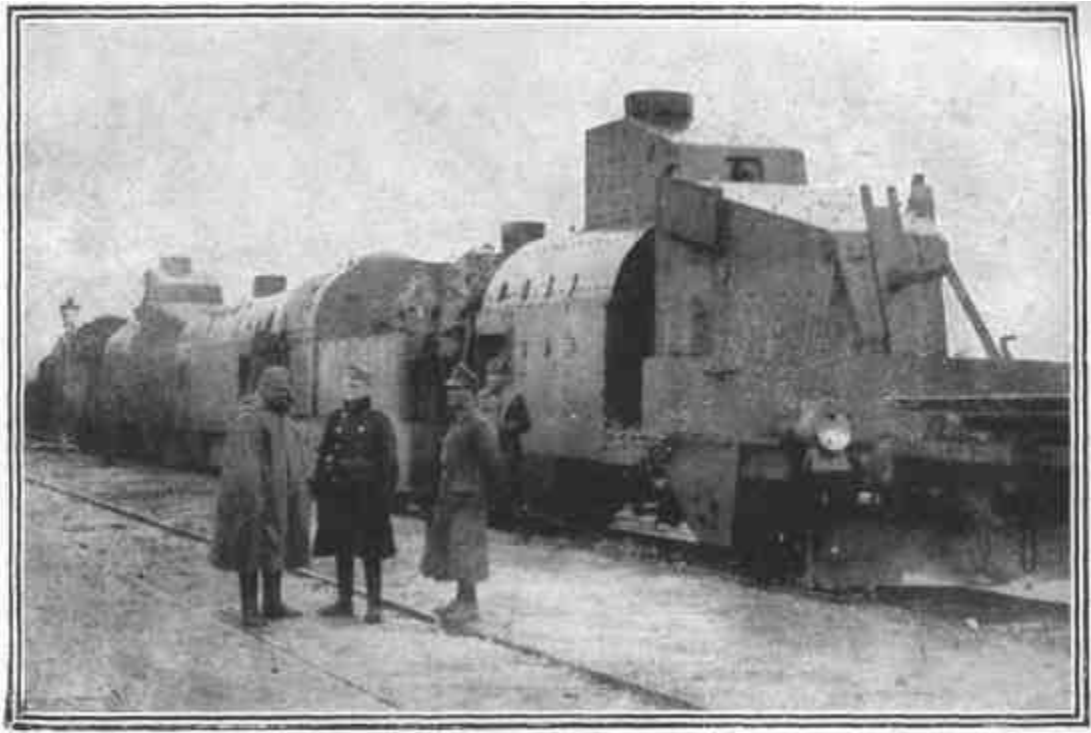
ÖSSZELÓTT ANGOL TANKOK A FRANCIA HARCTÉREN.

TELITALÁLATTAL ELPUSZTÍTOTT ANGOL TANK A FRANCIA HARCTÉREN.

AZ OLIAN SZ HARCTELÉKEN ZSÁKMÁNYTOLT ÓRIÁS ANGOL ARMSTRONG-ÁGYÚ.

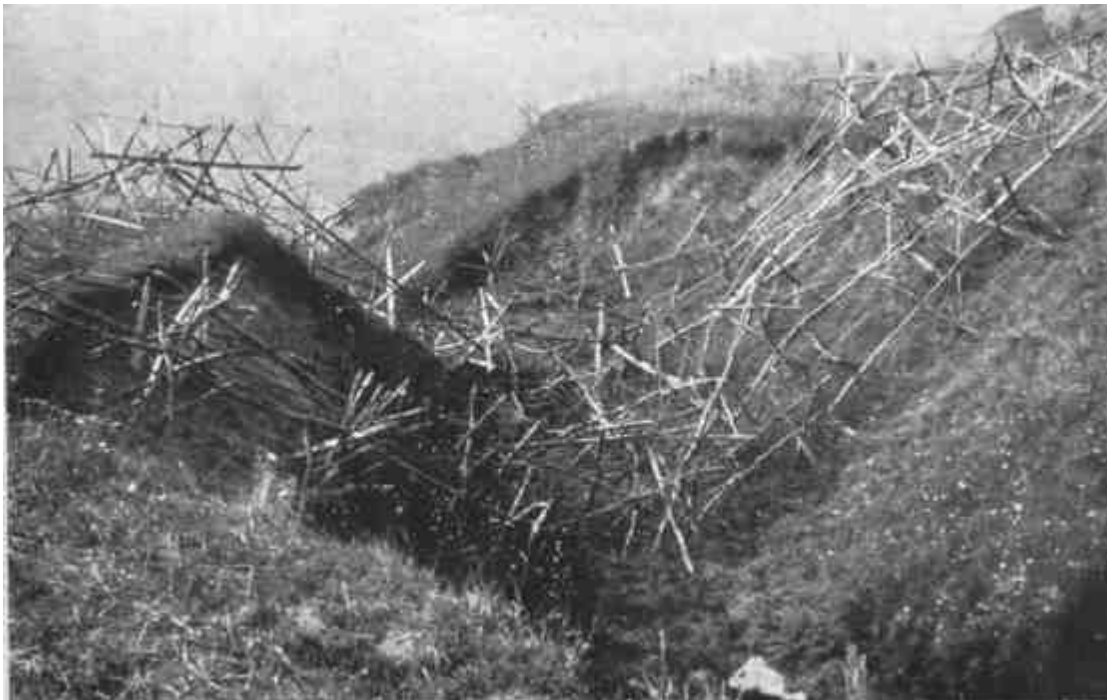
OSZTRÁK-MAGYAR PÁNCÉLVONAT.

NÉMET LÁNGSZÓRÓ MŰKÖDÉSSEN.

FARKASVERMEKKEL ERŐSÍTETT DRÓTAKADÁLYOK.

DRÓTAKADÁLY EGYENETLEN TEREPEN (SPANYOLBAKOK),

voltak. Végeredményben azonban ez a francia vezérkarhoz való felebbezés volt, mely Németország ellen hátvédet keresett és ezt a Németország mögött elterülő szövetséges államokban találta meg. Így vonultak a cseh, szerb és román seregek francia tábornokok vezetése alatt Magyarország ellen és jelent meg Budapesten egy francia alezredes, hogy a minden irányból előnyomuló tábornokok és a francia vezérkar utasításait a magyar kormánynak tudomására hozza. Vyx alezredes tehát nem a szövetséges és társult hatalmak magyarországi megbízottja, hanem a minden irányból előnyomuló francia tábornokok összekötő tisztje volt.

A megszállás mind a páduai fegyverszüneti szerződéssel, mind a nemzetközi joggal nyílt ellentétben állott. Részben azokon az általános ígéreteken alapult, melyeket a szerbeknek tettek; azon a titkos szerződésen, melyet 1916 augusztus 17-én Romániával kötöttek; és azon az ügyességen, mellyel a csehek magoknak *egyre* nagyobb területeket tudtak biztosítani.

Midőn *Pellé* tábornok Szlovákiát, *Hénnoque* tábornok Ruszinszkrét a csehek részére, *Franchet d'Espérey* tábornok Baranyát, Bácskát és a Bánátot a szerbek, *Berthelot* tábornok Erdélyt a románok részére megszállották, a magyar hatóságokat a vonatkozó egyezmények nyílt megsértésével eltávolították, a párizsi békekonferencia e területeket Magyarország testéből leszakítva Csehország, Szerbia és Románia tartozékainak nyilvánította és az új Magyarország határait az anyaország közepén vonta meg.

Amint látjuk tehát, Mackensen tábornagy haderejének lefegyverzése, mi a francia vezérkar szempontjából mindennél fontosabb volt és Magyarország vasútvonalainak stratégiai biztosítása, mi Németország megtámadásához volt szükséges, alkotta azt a takarót, melynek leple alatt a francia vezérkar szolgálatába állott cseh, szerb és román kormányok Magyarországot feldarabolták és a magyar államterület kétharmad részét a békeszerződés megkötése előtt önhatalmúlag annektálták. A páduai fegyverszünetet garantáló Itáliát 1919-ben már a hirtelen megalkotott francia-szerb katonai támadószövetség tartotta sakkban és tette lehetetlenné azt, hogy az olaszok a dunamenti események ellen tiltakozzanak.

Franciaország ezzel a lendülettel a kontinentális hegemonia birtokába került, melynek elővédéit keleten a szövetséges Lengyelországban, Csehországban, Szerbiában és Romániában helyezte el. Németországon és Itálián keresztül törve Varsó és Prága, Belgrád és Bukarest vonalán keresztül 1919 elején már az orosz határon találta magát és Foch tábornok éjjelt-nappallá téve tető alá akarta hozni a német békeszerződést, hogy Napóleon példájára Oroszország ellen fordulhasson.

A párizsi békekonferencia és a párizsi békeszerződések.

A legyőzött népek minden reményüket a békekonferenciába helyezték és minden sérelem orvoslását attól várták.

A győztes hatalmak azonban a békekonferencia megnyitását három ízben is elhalasztották és végre csak 1919 január 18-án nyílt meg a versaillesi palotában, hogy már május 7-én véget érjen, mielőtt még a legyőzött államok egyikével is békére lépett volna.

Munkájának irányát az az egyezmény szabta meg, melyben a győztes államok a legyőzött nemzetek távoltartását határozták el, miáltal a konferenciát a háborús koalíció értekezletévé avatták. A koalíció fölött viszont a rendelkezést a Versaillesben 1917 novemberben megalakított legfelsőbb haditanács vitte, mely 1919 január 12-én Párizsban megtartott ülésén kimondotta, hogy a konferencia összes ülésein csupán az öt győztes nagyhatalom (Franciaország, Anglia, Olaszország, Amerika és Japán) delegátusai vehetnek részt. Bárha tehát a konferenciának 32 elismert delegátusa volt, a konferencia fölött január 18-tól március 25-ig a *tízek tanácsa* rendelkezett, melyben az öt nagyhatalmat 2-2 tag képviselte; március 25-től május 7-ig pedig a *négyek tanácsa* vezette, melyben Japán kivételével minden hatalmat egy delegátus képviselt. Ez a *négyek tanácsa* május 7-én, a német békefeltételek átadásakor a *nagykövetek tanácsának* (az entente-hatalmak párizsi nagykövetei, *conférence des ambassadeurs*) engedte át helyét. A nagykövetek tanácsa tehát a háborús koalíció maradványa volt, mely a nemzetközi jogban ismeretlen, általa el nem fogadott intézmény.

A békeszerződéseket ez a háborús testület alkotta meg és öntötte formába őket akként, hogy a Németországgal megkötendő békeszerződést a többi szerződések megalkotásában mintául vette.

A békekonferencia legfőbb törekvése a német békeszerződés megalkotása volt, mert a német probléma is a legnagyobb súllyal nehezedett a nyugati hatalmakra, melyek szemében a többi legyőzött nemzet mindig csak Németország szövetségese és eszköze volt és maradt.

Németország az ellene irányuló támadások és a gazdasági blokád következtében súlyos helyzetben volt. Wilson már október 23-i jegyzékében II. Vilmos császár eltávolítását jelölte meg a béke helyreállításának előfeltételül, miáltal a német állam belső ügyeibe nyúlt és az egyensúlyt a radikálisok javára billentette. A császár október 26-án a háborús párt fejét, Ludendorff tábornokot elbocsátotta, 28-án pedig magáévá tette a birodalmi gyűlésnek azt a határozatát, mely Németország kormányát felelős parlamenti kormánnyá alakította át. A forradalom azonban a császárságot és Miksa badeni herceg kormányát is elsöpörte. A végrehajtó hatalom *Ebert Frigyes* szocialista vezér kezébe ment át, kit a nyugodt tanácskozás végett Weimárba költözött birodalmi gyűlés 1919 február 11-én a német köztársaság elnökévé választott meg. Megújuló kommunista kísérletektől zavarva tekintett a birodalom Versailles felé, honnan a legfőbb tanács a katonai hegemonia biztosítása érdekében háromszor kérte a compiègnei fegyverszünet meghosszabbítását, és csak hosszú idő után jöttek létre a május 7-én átnyújtott békepontok, mire a békekonferencia fel is oszlott.

A június 28-án aláírt versaillesi békeszerződés alapján Németország elveszítette

az 1871-ben megszerzett Elzász-Lotaringiát, mely *réunio* alapján, népszavazás nélkül került vissza Franciaországhoz. Magyarország területén a trianoni béke megkötése után azért nem volt népszavazás, mert a csehek Szlovákiát, a románok Erdélyt, a szerbek Délmagyarországot szintén történelmi alapon követelték és *réunionak* igyekeztek fel-tüntetni. Moresnet kerület, Eupen és Montmédy városok Belgiumnak jutottak oly fel-tétellel, hogy a lakosság is hozzájárul. A belga hatóságok azonban csak az ellenmondó polgárokat vették számításba és azok eltávolítása után a lakosság egyhangú hozzá-járulását állapították meg. Az 1871 után beköltözött elzász-lotaringiai németeknek szintén távoznok kellett és így született meg a visszatelepítés (*repatriálás*) gondolata, mely Magyarország területén a megszállt területeken lakó őslakosság kiűzésévé, tehát *expatri-álássá* fajult.

Németországtól keletre Franciaország a feltámasztott Lengyelországban és Csehországban igyekezett hátrvédeit megépíteni. Prágában *P élle*, Varsóban *Henrys* tábornok vezetése alatt francia missziók helyezkedtek el. A két új állam azonban nem csupán lengyel és cseh területeket egyesített. Lengyelország 30 millió lakossal bíró államként alakult meg, mely nagyszámú német és orosz nemzetiséget foglalt magában. Posen és Westpreussen területéről német földön át kapott korridort a Visztula torkolatánál fekvő Danzig szabad város felé, melyet a békeszerződés önálló állammá tett ugyan, de amelyet a francia-lengyel együttműködés Lengyelország számára igyekezett biztosítani.

Csehországnak Drezdán keresztül Berlinig, sőt Hamburgig terjedő tervei voltak, de a német határokra támaszkodó szudétai németek egymagukban is nagy tehertélt jelentettek annak az államnak, mely keleten Felsőmagyarországot Szob és Máramaros vonaláig bekebelezte és az állam alapjait a cseh kisebbségre építette.

Simábban ment Schleswig átkapcsolása Dániához, melytől az 1864-i berlini békeszerződés elszakította, mert a később megejtett népszavazás Dél-Schleswiget német kézben hagyta meg. Ugyanily eljárás történt Sziléziában is.

A gyarmatok azonban kivétel nélkül elvesztek; a flottát Angliába vitték, hol Reuter német admirális a scapa flowi kikötőben egy őrizetlen pillanatban a tenger mélyébe süllyesztette.

*

Abból a nagy figyelemből, mellyel a párizsi békekonferencián a német kérdést intézték, semmi sem jutott a Németországgal szövetséges államoknak, Ausztriának, Magyarországnak, Bulgáriának és Törökországnak.

Még ezek között is éles különbséget kell tennünk abból a szempontból, hogy Törökország voltaképen már nem is volt európai hatalom. Az október 31-i mudroszi fegyverszüneti szerződés fontosságát tehát az ázsiai területekre vonatkozó rendelkezések adták meg. Bulgária ügyét a balkáni kérdések egészével együtt lehetett csak elintézni, ami egy évszázad óta gondoskodás tárgya volt az európai hatalmak között, tehát igen kevés lehetett az, ami újnak volt tekinthető. Teljesen új volt azonban Ausztria-Magyarország

problémája, mely a balkáni és ázsiai kérdésekkel szemben középeurópai kérdésnek volt tekinthető és amelynek helyes megoldására Európában senki sem készült fel kellően.

Hogy ennek ellenére Ausztria-Magyarország sorsával a párizsi békekonferencián senki sem törődött, és hogy a békekonferencia szétoszlott a nélkül, hogy azzal érdemlegesen foglalkozott volna, annak okát nem elég abban a fontosságban keresnünk, melyet a német kérdésnek tulajdonítottak, hanem abban, *hogy e kérdés rendezésére konkrét ajánlatok történtek, melyek az új elrendezés sima és tartós jellegét garantálták, és melyeket a konferenciát vezető háborús koalíció minden közelebbi vizsgálat nélkül elfogadott.*

Az a hatalom, mely Ausztria-Magyarország likvidálását kérte és magára vállalta, és amely erre vonatkozólag a nyugati hatalmaktól – elvben – mandátumot kapott, Oroszország volt, mely tíz milliós hadsereget tolt előre a Kárpátok felé, Masaryk útján pedig megismertette azt a tervezetet, mely szerint Csehország, Magyarország, Románia és Szerbia orosz érdekkörben álló alakulatok lettek volna. Mielőtt azonban e merész terv valóra vált, az orosz hatalom összeomlott és vele összeomlottak azok az aspirációk, melyeknek megvalósítása Oroszországra várt. A pétervári forradalom után a neoszláv politika éppen ezért már nyugaton igyekezett horgonyt vetni. Olaszország az átalakulástól hova-tovább idegenkedni kezdett, mert az ő aspirációi az olasz nyelvterületek megszerzésére, a Habsburg birodalom megdöntésére és balkáni előnyök biztosítására vonatkoztak. Ezek pedig a szláv tervekkel ellentétben állottak, és nyílt ellentétben állottak azzal a kísérlettel, hogy Oroszország az Adriához közeledjék. London és Washington politikai körei viszont a néphangulatra és a lakosság állásfoglalására voltak kíváncsiak és voltaképpen hozzájuk intézték azokat a népgyűléseket, melyeken a lakosság egyik része, nem egyszer csak a vezetők, foglaltak állást valamely terület hovatartozása ügyében. Franciaországnak ilyen aggályai egyáltalában nem voltak. A francia vezérkar Németországra függesztette tekintetét és Németország ellen bárkivel bármilyen áron kész $\lambda^{\circ}\text{ö}\ddot{\text{f}}$ szövetkezni. Franciaország behunyta szemmel vette át azt a nagy számlát, melyet Oroszország rendezetlenül hagyott és egész erejének latbavetésével szorította keresztül a párizsi békekonferencián mindazt, amit a lengyelek, csehek, románok és szerbek akartak és követeltek. Angol és olasz szövetségesei, de különösen az amerikaiak, megdöbbenéssel nézték azt a merész ívelést, mellyel a francia hegemonia saskeselyűje repülni kezdett. A kontinentális kérdésekben azonban Franciaországot oly nimbusz vette körül, hogy ellenmondással egyszer sem találkozott. Annál kevésbé, mert az amerikai és angol csapatok nagyrészt haza mentek, az olaszok pedig a francia-szerb katonai szövetség közé szorítva, tehetetlenek voltak.

Innen van az, hogy Varsó, Prága, Bukarest és Belgrád kormányai nevében francia tábornokok vonultak fel a követelt területek birtokbavételére és hogy e birtokbavételt Oroszország helyett Franciaország garantálta. Helyzete hasonlított Napóleon helyzetéhez, midőn annak csapatai Lengyelország keleti határán foglaltak állást és Foch tábornok maga sem tudott menekülni a gondolattól, hogy egy elhatározó mozdulattal Oroszországot megtámadja. 1919 elején a Keleti- és a Fekete-tengerek között, a lengyel és román terü-

leteken, Danzigtól Odesszáig mindenütt az orosz háborúra készülődtek. Ezért siettek a középdunai kérdésnek végleges formát adni és ezért hagyták jóvá február 26-án, egy rövid ülésben, a trianoni határokat. A megoldás semmi ellenmondással sem találkozott, ami nem is volt meglepő, mert a teremben csupán a felosztást követelő és a felosztásban részesedő kormányok képviselői voltak. A lakosság és a népek milliói kívül maradtak.

Midőn azonban a felosztás ellenében a francia vezérkar szövetségeseitől az orosz háborúban való részvételt követelte, Románia felismerte az ismeretlen mezőn ismeretlen célokért indítandó háború veszélyeit és azzal az ellenvetéssel élt, hogy nyugati határait nem érzi kellően biztosítottak. Franciaország erre a nagy terv érdekében, a román csapatokat a Király-hágón keresztül a Tisza felé engedte, mire március 21-én Budapesten a kormány a kommunisták kezébe került. Az Oroszország ellen szánt román csapatok Kiev helyett Budapest felé kezdtek menetelni és az orosz hadjárat tervét a franciáknak el kellett ejteniök.

A kérdés súlypontja ezzel Oroszországból Középeurópába helyezkedett át, hol Budapest augusztus 4-én a románok kezébe került. Angol, francia, olasz és amerikai tábornokokból álló bizottság jelent meg a magyar fővárosban, hol eddig csupán egy francia alezredes közvetítette tábornokainak leveleit, de hol előbb az orosz szovjettel való szövetségtől, most viszont a felosztás ellen tiltakozó történelmi magyar nemzet feltámadásától féltek. A felosztásban érdekelték lázas tevékenységet fejtettek ki *József főherceg* nádersága ellen, ki a törvény értelmében a király helyettese volt és *Benes Edvárd* cseh külügyminiszter magának követelte az érdemet, hogy őt eltávolította. *Sir George Clerk* angol diplomata, Masaryk ismerőse és kinevezett prágai követ vállalta el a megbízatást, hogy a magyarokat pártközi kormány megalkotására bírja rá és ez a pártközi kormány kapta kézhez a meghívást a párizsi békekonferenciára. *Apponyi Albert gróf* a delegáció élén a súlyos feltételek aláírását megtagadta ugyan, a kormánynak azonban a még súlyosabb fenyegetésekre és *Miller and* francia köztársasági elnöknek arra az Ígéretére támaszkodva, mely a határok megváltoztatását engedte remélni, a szerződés aláírását javasolta.

Így jött létre a *trianoni békeszerződés 1920 június 4-én*, mely az 1919 szeptember 10-i saint-germaini békeszerződéssel együtt Ausztria-Magyarország két vezérállamát két életképtelen csonkká torzította. E két szerződést 1920 augusztus 10-én a Sèvresben megkötött szerződés egészítette ki, mely Ausztria-Magyarország megmaradt területeit a szomszédos kormányok között osztotta szét. A zsákmány szétosztása tehát csupán a békediktátumok aláírása után történt meg. A nemzetközi jog szabályai szerint az elszakított területek átkapcsolásának csak ezután kellett volna megtörénnie. A francia tábornokok vezetése alatt megszállt területeket azonban az érdekelt kormányok már annektálták.

A békeszerződések alapján Ausztria-Magyarországtól északra egy lengyel-balti államcsoport alakult ki, tőle délre az 1919 szeptember 27-i neuillyi szerződés Bulgáriát, az 1920 augusztus 10-i sèvreszi szerződés Törökországot faragta körül.

Így néztek ki az Oroszországgal határos területek, melyeken az új államoknak (ú. n.

határszéli államok, németül *Randstaaten*) egész sora jött létre. Északról délre a következő csonka, új és határszéli államok helyezkedtek el: Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Cseh-Szlovákia, Magyarország, Ausztria, Románia, Jugoszlávia, Bulgária és Törökország.

Tekintettel arra, hogy ezeknek az államoknak nagy része az államalkotó nemzetől eltérő nép jogokat is magába foglalt, ez utóbbiak jogait a békekonferencia külön ú. n. kisebbségi szerződésekben igyekezett biztosítani (franc. *traité de minorité*). Ezen a közös alapon kívül csupán az volt közös, hogy a felsorolt államok a háború elején az orosz hatalom közelebbi-távolabbi érdekkörébe kerültek és jövőendő sorsuk is többé-kevésbé Oroszországtól *függött*.

Egyébként három csoportra tagolódtak.

A balti államok és Lengyelország az orosz hatalom nyugati előretörési vonalában feküdtek. Finnország Pétervárt zárta el a tengertől, mi helyzetét kezdettől kényessé tette és a köztársaságot arra bírta, hogy karjalai (franc. *Carélie Orientale*) faj testvéreinek földjét Oroszországnak engedje át és annak megszerzésére ne törekedjék; nyugaton viszont Svédországgal keressen szorosabb viszonylatot. Észt- és Lettország kis államterületeik megtartására törekedtek, amit Oroszországnak Reval és Riga kikötői felé való törekvése nehezített meg. Finn-, Észt- és Lettország földrajzi helyzete tehát nem volt szerencsésnek mondható, mert a három állam Oroszország érdekei ellen, a tengerhez vezető útjában alakult meg.

Hatványozott mértékben megvolt ez Lengyelország esetében, mely részben ugyan-csak Oroszországtól szakadt el, de a francia hatalmi politikára épülve, önfenntartás helyett maga is hatalmi célokat követett. Északon Danzig szabad állam ellen tört, északkeleten a litván államot akarta meghódítani, keleten hatalmas kiterjedésű fehér-orosz területet szerzett, délkeleten Kelet-Galiciát annektálta. Litvániával a Népszövetség közvetítése mellett akként oldották meg a kérdést, hogy Vlnát a lengyelek, Memel szabad államot pedig a litvánok foglalták el. Oroszországgal azonban mindvégig éles maradt az ellentét és a kérdés lassanként egy francia-lengyel és egy német-orosz koalíció erőmérkőzésévé alakult át. Amint kitűnt, északon a litvánok, délen a csehek szintén az oroszokkal kerestek szövetséget, úgy hogy a 30 milliós Lengyelország majdnem legyűrhetetlen politikai nehézségekkel küzd, mert észak-déli vonalában egy oroszbarát szláv, nyugat-keleti vonalában pedig egy német-orosz kombináció vaskapcsaiba került.

Hogy Csehország politikai vezetői és Cseh-Szlovákia megalkotói mily közel állottak az orosz hatalmi tervekhez, azt világosan megmutatták egyrészt a felsőmagyarországi (Ruszinszkó és Szlovenszkó), valamint nyugatmagyarországi korridorok, melyek Oroszországot Kassán, Prágán és Pozsonyon keresztül vezették le az Adria felé, amíg az Budapesten át nem lesz lehetséges; másrészt pedig az a körülmény, hogy a cseh kormány a katolikus egyháznak hadat üzent és Húszt Jánoson keresztül nyugaton az anglikán, keleten a görög-keleti egyház felé nyújtotta kezét.

Mivel Oroszország elbukott, a csehek magokra vették a nehéz feladatot, hogy az

áltak szétrobbantott Ausztria-Magyarország romjain cseh vezetés alatt álló dunakonfederációt alakítsanak. Ebben a konfederációban Csehország magának a régi bécsi kormány előjogait követelte; Ausztriát és Magyarországot gazdasági úton lefegyverezve mindkét állam politikai és gazdasági központjává Prágát akarta tenni. A cseh nagyipar hódító útját Felsőmagyarország gyáriparának leszerelésével kezdte meg, Magyarországnak földművelő állammá való kinevezésével folytatta és a földművelő Szerbiának piacul való megszerzésével fejezte be. Röviddel a háború befejezése után Csehország már ugyanarra a Szalonikira függesztette tekintetét, melynek gazdasági elérése miatt Ausztria-Magyarországot az 1908-i boszniai annexió idején az orosz fegyvereknek akarta kiszolgáltatni.

Magyarország azonban a gazdasági hódításnak ellenállott, a párizsi békekonferencia pedig, a francia támogatás ellenére is, elvetette azt a tervet, hogy Nyugatmagyarország Csehország és Jugoszlávia között osztassék meg. Hogy a stratégiai vonal helyéül kiszemelt Nyugatmagyarország legalább az ellenállni képes, erősebb Magyarország kezéből a gyengébb Ausztria birtokába menjen át, a győztes hatalmak Ausztriának adták oda, mely e területnövelésre sohasem gondolt. A határozat meghozatala után azonban gondolatban már megszületett a *Burgenland*, melyhez az osztrákok történelmi jogokat kovácsoltak, holott a cseh-szerb határok közti terület elnyerését egyedül és kizárólag Csehországnak köszönhették, mely annak megszerzését a párizsi békekonferenciával elfogadtatni nem tudván, Ausztriához való átkapcsolását kérte és Ausztriának a birtokbavételhez 1921 őszén egész haderejét rendelkezésére bocsátotta.

Csehország a dunakonfederáció és a trianoni békeszerződés garanciáját a Magyarország területéből osztozó kormányok állandó szövetségében kereste és így jött létre az úgynevezett *kis entente*, mely azonban még Ausztria-Magyarország romjain sem tudta létrehozni a várva-várt konfederációt, miáltal a szétrobbantott Ausztria-Magyarország területén teljes zavar állott elő.

A Balkán-félszigetet a második *Balkán Szövetség* államai, Szerbia, Románia és Görögország között osztották meg, melyek aránytalanul megnövekedtek. Szerbia nyugaton Laibachig, délen Szaloniki határáig, Románia keleten közel Odesszáig, Görögország északon a Fekete-tengerig terjedt. A neuillyi és sèvres-i békeszerződések Bulgáriát és Törökországot erősen megcsonkították. A szerződések a Balkán egyensúlyát észrevehetőleg a második *Balkán Szövetségre* építették, de jelentékenyen meggyengítették azáltal, hogy Szerbiát és Romániát középeurópai, Görögországot ázsiai hatalmakká tették.

Az Oroszország nyugati határain elterülő államok tehát két csoportba voltak oszthatók: a *legyőzött államok csoportjába, melyeket lefegyvereztek, hogy fel ne támadhassanak, és a győztes államok csoportjába, melyeket felfegyvereztek, hogy a fegyverek erejével megmaradhassanak.*

Keleteurópa tehát az orosz hatalom bukása után, mely ily békét egyedül garantálhatott, és a legyőzött nemzetek leigázása után, a fegyverek erejére épült.

Az új világpolitika.

Nagy tévedés azt hinnünk, hogy az európai helyzet a világpolitika egészére kihatott, mert az Európán kívüli alakulásokban az európai hatalmak titkos szerződésai már alig éreztették hatásukat.

Az, hogy Németország gyarmatait elveszítette, csak negatív megállapítás, mert Németország gyarmatai fiatalok voltak és a világtengerek partjain szétszórtan az anyaországtól távol feküdtek. Nyugatafrikában Togo és Kamerun gyarmatokat Anglia és Franciaország, Délnyugatafrikát a Délafrikai Unió, Keletafrikát Anglia és Belgium, Kiaucsaut Japán, az óceániai német szigeteket Japán, Ausztrália és Új-Zéland nyerték. Németország azon a címen, hogy keletafrikai csapatai mindvégig kitarítottak, gyarmatigényeit továbbra is fenntartotta és ez a jövő szempontjából mindenesetre fontos kihatással lesz.

A háború következményei között a legfontosabb az angolszász világszövetség megalakulása volt.

Anglia és Amerika, a Brit Birodalom és az Egyesült-Államok 1815 óta szoros és az 1901-i szerződés óta még szorosabb szövetségben állottak egymással. Az Unió Anglia oldalán és Anglia érdekében avatkozott be az európai háborúba és Anglia megmentésével voltaképpen az angolszász világszövetség hatalmi állását mentette meg. Oroszország bukásával az angolszász világszövetség már ellensúly nélkül éreztette hatalmát a világpolitikában, hol a rajta kívül álló Japán és Franciaország a feltornyosuló veszedelemmel szemben egymással kényszerültek szövetkezni.

A világ tehát két táborba tömörült és a jövő háború veszedelmei ennek az ellentétnek a tükrében mutatkoznak.

Az egyes területeket illetőleg Afrikában a kontinens nyugati része Franciaország, keleti nagyobbik fele Anglia birtokába került. Német Délnyugatafrika bekebelezésével a Délafrikai Unió szerves egésszé lett; Német Keletafrika meghódításával megvalósult a kairó-fokvárosi vasút terve. A harmóniát Németország fenntartott igényén kívül csupán az látszott megzavarni, hogy Olaszország Egyiptom háta mögött, a libia-szudán-abesszinia-szomáliai vonalon lépett fel követelésekkel és angol védőség alatt ugyanazon Indiai-Oceán felé kereste az utat, honnan Németországot hátraszorították.

Egyiptomból indulva Palesztinát és Mezopotámiát angol csapatok szállották meg, a párizsi békekonferencia pedig gyarmati mandátum formájában azok igazgatásával Angliát, Szíriával Franciaországot bízta meg. Ha hozzá tesszük azt, hogy a háború befejezésével Perzsiában is hatalomra került az angol befolyás, úgy lehetetlen észre nem vennünk, hogy Angliának sikerült a keletafrikai területekről indulva megteremtteni a szárazföldi összeköttetést India felé. Az afrikai és az ázsiai gyarmati mandátumok között csupán abban volt különbség, hogy az utóbbiak önkormányzatot élveztek és Ázsiában egész sor arab fejedelemség alakult.

India felé törekedett Japán is, mely azonban az angolszász világszövetséggel szembe kerülve tehetetlenségre volt kárhozható. Bármerre terjeszkedett, Angliával és Amerikával találta szemben magát, melyek a sárga veszedelemnek gátat vetni törekedtek, és ezért Franciaországgal keresett összeköttetést.

A Németek Szövetsége.

A világpolitikának ezen a nagy mezején alakult meg a jövő béke biztosítása végett 1920-ban a *Nemzetek Szövetsége* (franc. *Société des Nations*, ang. *League of Nations*, ném. *Völkerbund*).

Alap gondolata minden véres háború befejezése után felmerült egy oly szövetségben, melynek célját a háború elkerülése és a béke biztosítása alkotja. Ezúttal *Wilson Woodrow*, az Egyesült-Államok elnöke lépett elő azzal a gondolattal, hogy a nemzeteket egy szövetségben egyesíti és ezen szövetség által teszi lehetetlenné a háború kiújulását.

A gondolat ideális, a megvalósításához szükséges morális erő Amerika részéről ellenállhatlan volt és a győztes kormányok szemelláthatólag nem is tértek ki az elől, hogy azt magokévé tegyék.

Csupán egy módosítást kerestek és azt sikerült is elérniök, hogy t. i. a megalkotandó *Nemzetek Szövetsége* a világ békéjét abban a formában garantálja, melyben a világot a párizsi békeszerződések átalakították. Konkrét példával élve: Magyarország a *Nemzetek Szövetsége* útján csonkított formájában nyeri el határainak biztosítását.

A *Nemzetek Szövetségének* első alaphibája tehát az, hogy a jövő békéjét a múlt hibáin építi fel és a békét egy elmúlt háborút befejező egyoldalú rendelkezésekhez láncolja hozzá. Még jellemzőbb az a törekvése, hogy a háborúban részt nem vett semleges államok bevonásával, melyeknek a *Nemzetek Szövetségének* alaptörvényét a belépéskor magokra nézve kötelezőnek kell elismerniök, azokat is az egyoldalú békeszerződések elismerésére bírja, melyek arra nem volnának kötelezve. *A Nemzetek Szövetségének hivatása tehát az, hogy a párizsi békeszerződéseket az egész világgal elfogadtassa, és ezért van alaptörvénye, vagy alkotmánylevele, vagy a hivatalos magyar fordítás szerint egyezségokmánya* (franc. *Pacte*, ang. *Covenant*) *szervesen egybeforrasztva az egyes békeszerződésekkel.*

A *Nemzetek Szövetségének* szerkezeti hibája egyrészt abban rejlik, hogy a végrehajtó hatalmat alkotó tanács (franc. *Conseil*) a törvényhozó hatalmat gyakorló közgyűlésnek (franc. *Assemblée*) nem felelős, hanem attól függetlenül felelőtlen politikát gyakorol. Még ha ennek ellenére is megtörténnék az, hogy a tanácsban a békeszerződések megváltoztatása szóba jönne, pusztán egy tanácstag óvása lehetetlenné tenné az indítvány elfogadását, mert a tanács határozatait egyhangúlag hozza, mi a modern alkotmányjog felfogása szerint merő abszurdum.

Ha hozzátesszük azt, hogy a korlátlan rendelkezési joggal felruházott tanács politikai kérdésekben a nagykövetek tanácsától, katonai ügyekben pedig a tábornokok tanácsától

kér tanácsot, és hogy ez állandó tanácsokat a győztes hatalmak párizsi nagykövetei és tábornokai alkotják, *úgy nyilvánvaló, hogy a Nemzetek Szövetsége mai összeállításában a háborús koalíció maradványa.*

A háborús koalíció tehát túlélte a háborút és a béke biztosításának élő akadálya maradt.

Wilson eszméje így torzult el az európai kormányok titkos szövetségeinek útvesztőiben annyira, hogy Amerika megtagadván a párizsi békeszerződések aláírását, megtagadta csatlakozását a genfi Nemzetek Szövetségéhez is.

Ezért mélyültek ki a politikai ellentétek, melyeket a Nemzetek Szövetsége áthidalni képtelen volt és ezért megy át a világ meggyőződésébe az a kívánság, hogy vagy a Nemzetek Szövetségének kell megváltoznia, hogy a békeszerződések módosításával utat találjon a béke biztosításához, vagy pedig a párizsi békeszerződéseknek kell megváltozniuk, hogy a békét biztosító Nemzetek Szövetsége ne háborús koalícióra épüljön és ne a háborút biztosítsa.

A *Nemzetek Szövetségét* alkotó kormányok a szervezet irányítását magoknak foglalták le; a nemzetekről, a népekről és az emberiségről azonban megfeledkezni látszottak.

A béke az egész emberiségnek érdeke és az egész emberiségnek érdeke az, hogy a béke biztosítását a népek és nem a győztes kormányok érdekeinek kielégítésében alapozza meg.

Mindaddig, amíg a titkos egyezményekre és fegyveres annexiókra támaszkodó kormányok az annektált területek megtartása érdekében fenntartott hadseregeiket le nem szerelik, a nemzetközi jog nyílt megsértésével annektált területek idegen népfajainak elnyomásáról és beolvasztásáról le nem mondanak, politikai vitás kérdéseikben pedig a nemzetközi bíróság döntését el nem ismerik: a béke biztosításának akadályai nem lesznek leküzdhetők.